

Vogelonderzoek Tjeukemeer i.v.m. aanleg waterskibaan bij Ulesprong

Opdrachtgever	R. den Dunnen
Referentie	Heijden, E. van der 2015. Vogelonderzoek Tjeukemeer i.v.m. aanleg waterskibaan bij Ulesprong A&W-notitie 2323. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
Projectcode	2323wat
Status	Concept
Datum	13 mei 2015
Projectleider	E. van der Heijden
Autorisatie	R. Strijkstra

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv

Suderwei 2
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
tel. 0511 – 474764, fax 0511 – 472740
email: info@altwym.nl
website: www.altwym.nl

1. INLEIDING

Een particulier initiatiefnemer op het gebied van recreatie heeft plannen om op termijn een waterskibaan te realiseren in het noordwestelijk deel van het Tjeukemeer ter hoogte van de Ulesprong. Het gebied is onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In 2013 is het voornemen getoetst aan de natuurwetgeving. De resultaten zijn vastgelegd in een rapport dat opgesteld is door Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek (Van der Heijden 2013¹). In dit rapport wordt aangegeven dat er een kans is op het aantasten van de wezenlijke waarden van de EHS omdat het plangebied mogelijk van belang is als overwinteringsgebied voor watervogels die in de periode oktober t/m maart in het Tjeukemeer verblijven. Hierbij werd gesteld dat met name in het voor- en naseizoen (maart/april en september/oktober) er effecten kunnen optreden omdat in deze periode de waterskibaan in gebruik is en er tegelijkertijd ook in deze periode overwinterende watervogels op het Tjeukemeer aanwezig kunnen zijn.

Op basis van de bevindingen van het ecologisch rapport heeft de Provincie Fryslân een terugkoppeling gepresenteerd aan de initiatiefnemer. Hierin geeft zij aan dat het voornemen pas kan worden getoetst aan het beschermingsregime van de EHS wanneer er voldoende informatie is over het gebruik van het plangebied door watervogels in het voor- en naseizoen. Verder werd aangegeven dat er meer informatie nodig is over de aanwezigheid van broedvogels langs de oevers van de A7 en het belang van het gebied voor foeragerende Otters.

In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van een watervogelonderzoek in het plangebied en het Tjeukemeer gedurende de maanden september 2014 t/m april 2015. Ook is er in het rapport aandacht voor de aanwezigheid van broedvogels in de directe omgeving van het plangebied en het mogelijk gebruik van de oevers langs het plangebied door foeragerende Otters.

2. HET PLANGEBIED

2.1. Schets van het plangebied

Het plangebied waar de waterskibaan is beoogd ligt aan de noordzijde van het Tjeukemeer, op de locatie van het huidige recreatiestrand Ulesprong (figuur 1). Dit recreatiestrand bestaat uit ligweiden, een strandje, een kleine kiosk en een parkeerplaats. Aan de zuidzijde van het recreatiestrand ligt het open water van het Tjeukemeer. Hier wordt de waterskibaan gerealiseerd.

2.2. Het voornemen

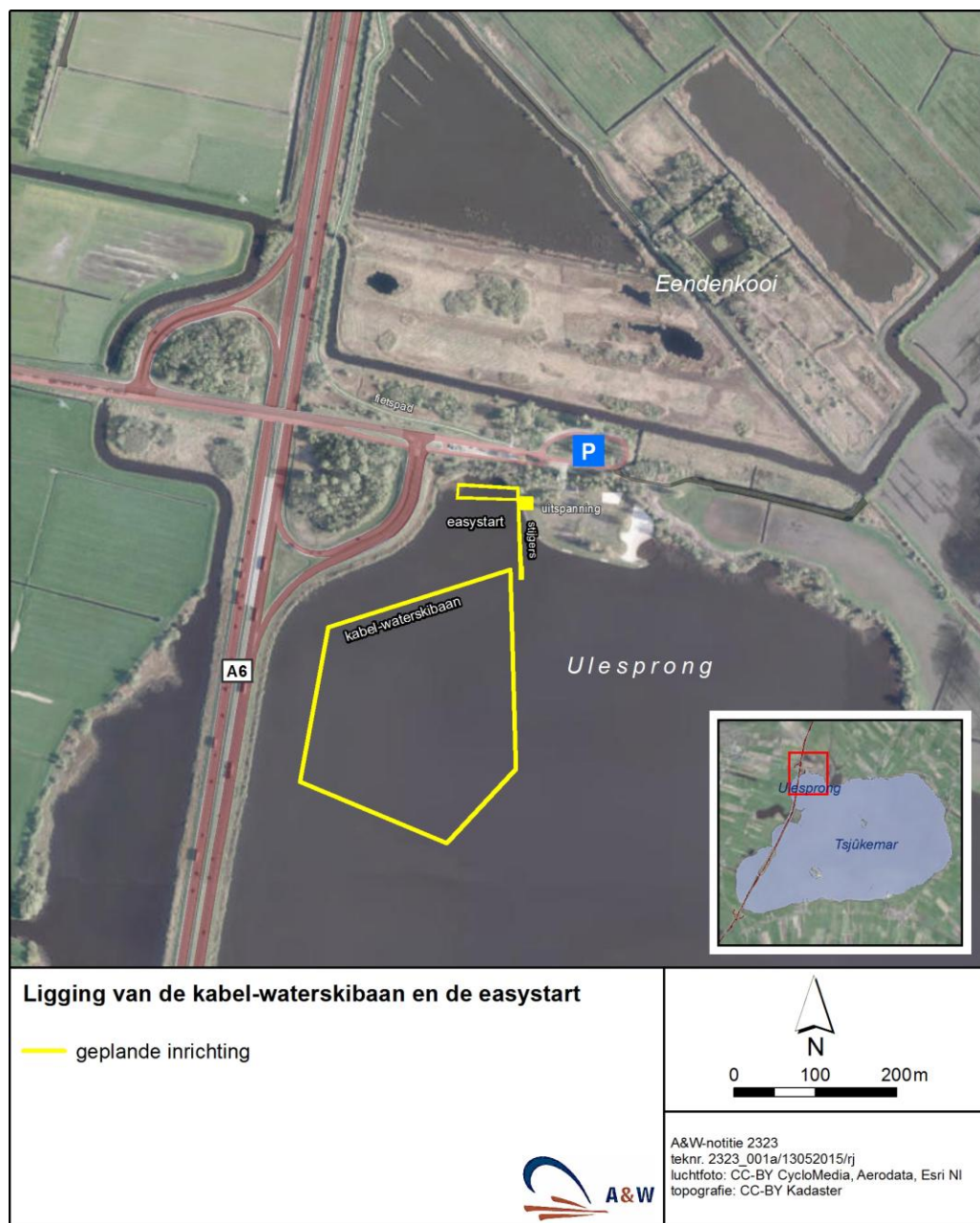
Het voornemen bestaat uit de volgende onderdelen (zie figuur 1):

1. De installatie waaruit de kabelwaterskibaan bestaat
2. Een Easy start (een aparte oefenbaan)

¹ E. van der Heijden 2013. Ecologische beoordeling realisatie kabelwaterskibaan in de Tsjûkemar. A&W-rapport 1898. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

De kabelwaterskibaan wordt op het open water van de Tjeukemeer gerealiseerd en kan worden gezien als een soort skilift op het water. De kabel waarmee de skiërs worden voortgesleept, is bevestigd aan 5 dragers en wordt aangedreven door een geluidsarme elektromotor. Hiermee kunnen tot 12 skiërs tegelijk gebruikmaken van de kabelbaan. Ten behoeve van de skiërs wordt langs de oevers een steiger aangelegd. Het traject van de waterskibaan ligt tot op maximaal 400 m afstand van de huidige oever van het recreatiestrand. De periode dat de kabelwaterskibaan is geopend is van 1 april tot eind oktober en kent een openingstijd (afhankelijk van het seizoen) van 10.00 tot 22.00 uur.

De Easy Start is een waterskibaan in het klein en heeft tot doel om beginnende waterskiërs te laten oefenen met het starten. De Easy Start ligt haaks op de hoofdbaai en heeft een lengte van 80 m.

Figuur 1. Globale ligging van het tracé van de waterskibaan in de omgeving.

3. METHODE

3.1. Verzamelen telgegevens watervogels in het plangebied

Het tellen van watervogels is één keer per maand uitgevoerd in de maanden september 2014 t/m april 2015. De methode die hierbij is gehanteerd, is conform de methode van SOVON. Hierbij is niet alleen het plangebied geteld, maar ook een aantal overige telvakken in de omgeving van het plangebied en het Tjeukemeer. Deze overige telvakken dienen dan als referentie voor de tellingen in het plangebied. De ligging van de telvakken is aangegeven in figuur 2. De data waarop de tellingen zijn verricht met de daarbij behorende weercondities zijn aangegeven in tabel 1.

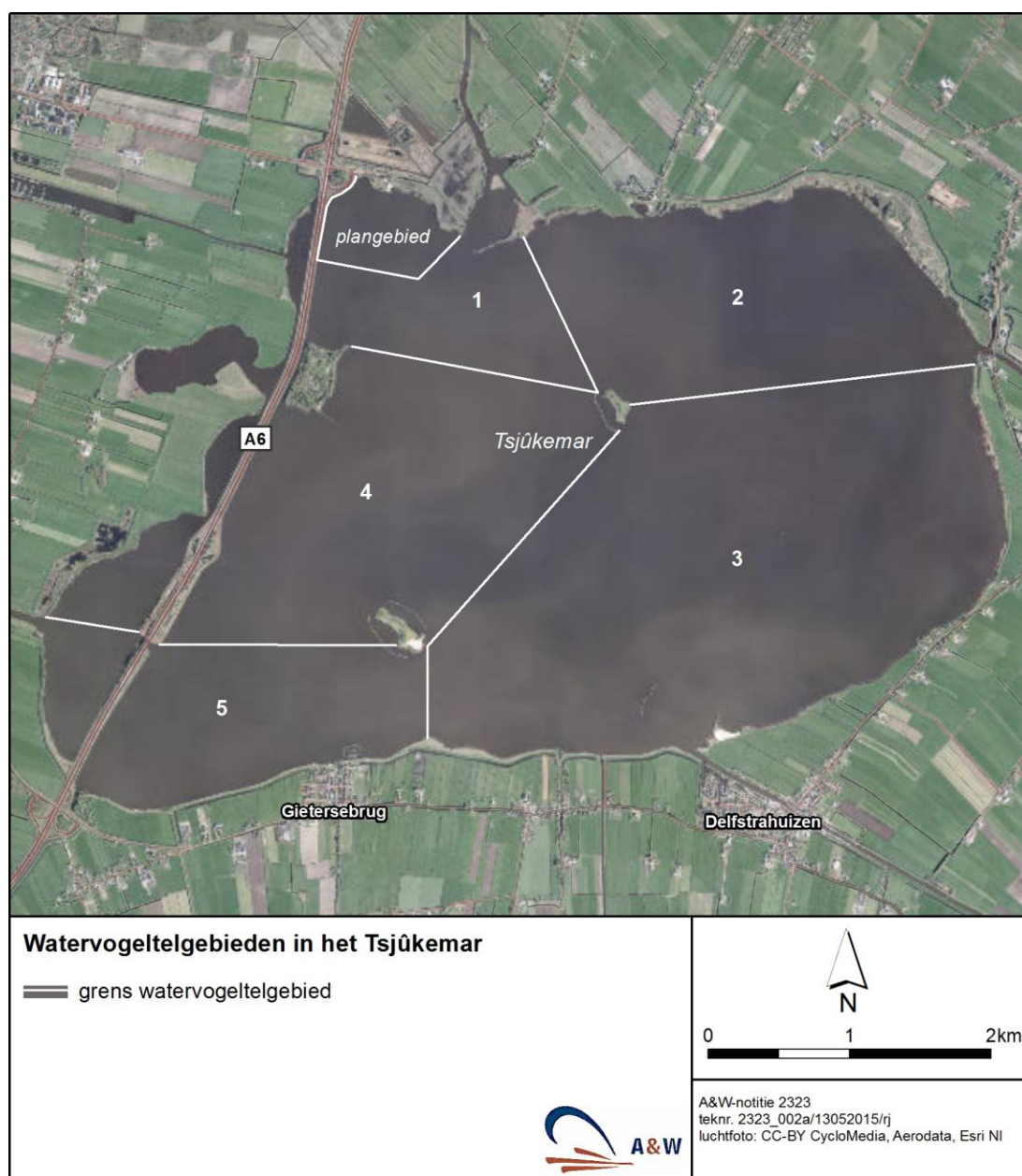
3.2 Verzamelen gegevens overige natuurwaarden

Broedvogels

Tijdens het uitvoeren van watervogeltellingen in de maanden maart t/m april 2015 is nagegaan of de oevers nabij het plangebied worden gebruikt door broedende vogels. Hoewel het hier niet gaat om een 'officiële' broedvogelkartering kan op basis van de verzamelde gegevens wel een uitspraak worden gedaan over het belang van de oevers voor broedvogels. Daarbij is het onze inschatting dat de gegevens voldoende informatie zullen bieden om te kunnen beoordelen of er sprake is van een aantasting van de wezenlijke waarden van de EHS ten aanzien van broedvogels.

Otter

Tijdens het uitvoeren van de tellingen is nagegaan of de oevers van het plangebied (Ulesprong en de omgeving) worden gebruikt als foerageergebied door Otters. Bij de uitvoering van dit onderzoek is voornamelijk gelet op de aanwezigheid van 'Ottersprints'.

Figuur 2 - Ligging van de telgebieden in het Tjeukemeer. Aangegeven is ook het traject van de waterskibaan.

4. RESULTATEN

4.1. Resultaten watervogeltellingen

In tabel 1 zijn de aantallen watervogels per soort en per maand aangegeven voor elk telgebied. Uit de tabel kunnen de volgende trends worden afgelezen:

- In de maand september en de maand april is het aantal watervogels op het open water van het Tjeukemeer gering. In het plangebied werden in de maand september relatief veel foeragerende futen waargenomen. Uit de tellingen in overige telgebieden komt naar voren dat futen verspreid over het Tjeukemeer voorkomen, waarbij er ook grote aantallen in overige telgebieden zijn waargenomen (bijvoorbeeld 26 exemplaren in oktober in telgebied 3 en 10 exemplaren in de maand september in telgebied 1). Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat het plangebied niet exclusief gebruikt wordt door foeragerende futen en dat de dieren ook op andere locaties voldoende foerageergebied van voldoende kwaliteit kunnen aantreffen.
- In de maand oktober neemt het aantal watervogels in het Tjeukemeer toe. Het gaat hier met name om eenden die in deze maand in Nederland arriveren om te overwinteren (Kuiфеend, Wilde eend, Smient, etc.). Opvallend is dat gedurende het hele winterhalfjaar de grootste aantallen worden geteld in de telgebieden die aan de zuidzijde van het Tjeukemeer liggen (telgebied 3, 4 en 5). Hier werd ook het grootste aantal soorten watervogels geteld. De verklaring hiervoor is dat de zuidelijke delen van het Tjeukemeer bijna altijd in de luwte liggen van de heersende zuidwestenwind en het een bekend feit is dat met name rustende eenden een voorkeur hebben voor beschut open water.
- De aantallen watervogels in de noordelijk gelegen telgebieden (plangebied, telgebied 1 en 2) zijn laag vergeleken met de telgebieden in de zuidelijke delen (zie boven). Oorzaak is dat het noordelijk deel van het Tjeukemeer tamelijk geëxposeerd ligt ten opzichte van de heersende zuidwestenwind en daardoor minder aantrekkelijk is voor rustende watervogels.
- Hoewel de aantallen watervogels in de maand oktober in het Tjeukemeer substantieel stijgt (zie boven), wordt in de deze maand nauwelijks een toename vastgesteld in het plangebied en het aangrenzende telgebied 1.
- Het plangebied en het aanliggende telgebied 1 wordt in de hele periode september t/m april in geringe mate gebruikt door rustende en foeragerende watervogels. De aantallen nemen hier in de periode november t/m maart wel toe (met een piek in november, januari en maart), maar zijn in vergelijking met de overige zuidelijk gelegen telgebieden relatief laag. In het plangebied worden in de maanden september, oktober en december in het geheel geen overwinterende vogels geteld. Ook hier moet de verklaring worden gezocht in het gegeven dat het plangebied ten opzichte van de westenwind tamelijk geëxposeerd ligt en niet erg aantrekkelijk is voor rustende watervogels.
- In de maand april nemen de aantallen watervogels in het Tjeukemeer sterk af. In deze periode trekken de meest watervogels uit Nederland weg. Ook in het plangebied zijn de aantallen watervogels in deze maand bijzonder laag.

4.1. Resultaten broedvogelobservaties

In de maand april is nagegaan of de oevers langs het plangebied van belang zijn voor broedende vogels. Tijdens de waarnemingen werden in het plangebied en de directe omgeving 2 tot 4 paartjes futen waargenomen die waarschijnlijk in de omgeving van het plangebied broeden. Een verdere verkenning wees uit dat de nesten van deze futen niet langs de oevers van de A7 lagen, maar waarschijnlijk elders buiten de invloedssfeer van het tracé van de waterskibaan. Overige broedvogels werden niet langs de oevers van de A7 waargenomen. Reden hiervoor is de 'hardheid' van de oevers en het ontbreken van rietkragen. Om deze reden wordt de oeverzone langs de A7 in figuur 3 aangemerkt als 'oever met geringe functie voor broedvogels', waarbij overigens niet kan worden uitgesloten dat hier de komende jaren incidenteel futen en/of andere watervogels tot broeden kunnen komen. Ook langs de oevers van het recreatiestrand, daar waar de start van de waterskibaan is gepland, zijn geen broedende vogels waargenomen. Op ruimere afstand van het plangebied liggen oevers met rietkragen. Deze zijn als zodanig wel geschikt als broedbiotoop voor verscheidene soorten broedvogels (zie figuur 3) en het is goed mogelijk dat de in het plangebied waargenomen futen hier broeden. In de overige delen van het Tjeukemeer zijn ongeveer 40 paren futen waargenomen. Deze broeden op diverse plekken langs de oevers van het Tjeukemeer.

4.1. Resultaten Otterwaarnemingen

Gedurende het watervogelonderzoek in de maanden september 2014 t/m april 2015 is langs de oevers van het Tjeukemeer gezocht naar de aanwezigheid van sporen van Otters. Tijdens het onderzoek werden op verscheidene locaties op de oevers van het Tjeukemeer waarnemingen gedaan van 'spraints'. Het ging in totaal om een viertal waarnemingen voornamelijk op de zuidoever. Langs de oevers van het plangebied zijn geen spraints aangetroffen, zodat hieruit de conclusie kan worden getrokken dat deze oevers niet van groot belang zijn voor Otters.

Figuur 3 - Samenvattende kaart van de broedvogelinventarisatie langs de oevers van het plangebied.

Tabel 1.

Resultaten van de tellingen van watervogels in het Tjeukemeer per telgebied. Aangegeven is het aantal vogels dat op de betreffende dag is waargenomen. De ligging van de telgebieden is aangegeven in figuur 2.

Telgebied/Soort	September	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart	April
Waarnemings-omstandigheden	25-09-14 Goed zicht Bewolkt Lichte wind	23-10-14 Goed zicht Bewolkt Lichte wind	20-11-14 Redelijk zicht Bewolkt Lichte wind	19-12-14 Goed zicht Bewolkt Lichte wind	22-01-15 Goed zicht Bewolkt Lichte wind	18-02-15 Goed zicht Bewolkt Lichte wind	17-3-15 Goed zicht Onbewolkt Windstil	23-04-15 Goed zicht Onbewolkt Lichte wind
Plangebied								
Fuut	10	4	1				2	4
Meerkoet						10		
Krakeend			3		2			2
Smient							12	
Topper			1					
Nonnetje					2		1	
Wilde eend			14		38		2	
Kuifeend					42	6	31	
Tafeleend					5		6	
Grauwe gans					42		32	2
Nijlgans					2			
Aalscholver		2						
Zilvermeeuw		1						
Grote mantelmeeuw		1						
Kokmeeuw		6						
Stormmeeuw		5						
Subtotaal	10	19	19	0	133	16	86	8

<i>Telgebied/Soort</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>	<i>April</i>
Telgebied 1								
Fuut	15	12	36	2		23	12	20
Wilde eend	4	2	35		30		8	
Krakeend		3	15		2		6	1
Kuifeend		3	297	3	44			
Tafeleend			18		7	5		
Wintertaling			160					
Smient			330					
Slobeend			60					
Brilduiker			1					
Nonnetje				9				
Meerkoet	4	16	10	5	6	20	24	
Aalscholver	4		1	8	1	22	36	1
Grauwe gans				1	4		2	
Kokmeeuw		5						
Kleine mantelmeeuw	2							
Stormmeeuw		22	30					
Subtotaal	29	63	993	28	94	70	88	22
Telgebied 2								
Fuut	5	5	1	6	4	2		16
Meerkoet			80	8	12	6	30	
Kuifeend	15		25	15	40			20
Krakeend			35		2			
Wilde eend				22	232	10	25	
Smient					50			
Nonnetje				2	4			

<i>Telgebied/Soort</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>	<i>April</i>
Brilduiker				7		1		
Grote zaagbek				1				
Aalscholver	22	12		2				
Kolgans					10			
Rietgans					20			
Grauwe gans					750			
Kokmeeuw							50	
Stormmeeuw							25	
Subtotaal	42	17	141	63	1124	19	130	36
Telgebied 3								
Fuut	4	26	81	27	36		60	25
Geoorde fuut								2
Kuifeend	2	660	72	180	630	290	22	4
Wilde eend	10	77	20		380	15	40	
Aalscholver	4	10		9	11		10	
Krakeend	2	11	10		14		23	
Smient		74	455	75	900		410	10
Soepeend		1						
Slobeend							8	
Tafeleend							10	
Nonnetje				29	187	90		
Brilduiker		1						
Meerkoet		5	30		12		20	
Grauwe gans			60				18	
Grote zaagbek				10	8		1	
Kolgans							650	
Nijlgans			1	2				

<i>Telgebied/Soort</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>	<i>April</i>
Knobbelzwaan			2					
Stormmeeuw		8		2	16		34	
Zilvermeeuw		1						
Kokmeeuw		37					190	
Subtotaal	22	911	731	334	2194	395	1496	41
Telgebied 4								
Fuut	7	8	95		7	16	68	12
Roodhalsfuut(?)		2						
Meerkoet	12	44	75		14	21	32	
Smient			10	60	630		60	
Wilde eend	2	12	53	40	316	15	27	
Krakeend			20		20			1
Tafeleend		1			6			
Kuifeend		530	500	4	544		25	
Slobeend		4						
Wintertaling					13			
Nonnetje					17	32		
Grote zaagbek				1				
Knobbelzwaan						2		
Nijlgans					2			
Grauwe gans	1				2		3	
Aalscholver		15	31	1	1		12	
Grote Mantelmeeuw	1		2				1	
Grote zilvermeeuw							1	
Stormmeeuw		27	10				11	

<i>Telgebied/Soort</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>	<i>April</i>
Kokmeeuw		15	1				140	
Subtotaal	23	658	797	106	1572	86	380	13
Telgebied 5								
Fuut	17	16	38	41	34	29	10	17
Meerkoet	23	104	74	144	136	54	43	
Wilde eend	32	59	112	250	383	100	16	
Nonnetje				11	15	133		
Smient	30	160	650	255	140	246	261	
Kuifeend		62	10	305	115	266	12	8
Krakeend		48	17	34	2	30	10	5
Tafeleend					12			1
Slobeend		7	20	30				
Soepeend			16					
Wintertaling		2						
Brilduiker			2					
Dodaars					4			
Grote zaagbek			2	3		6		
Waterral				1				
Aalscholver	12	1	15		2	17		
Nijlgans					2		1	
Brandgans					20			
Canadese gans					20	12		
Grauwe gans			53		65	50	16	
Kolgans							67	
Knobbelswaan	24		6					
Stormmeeuw		32	3		2	14	18	
Kokmeeuw		18	6				55	

<i>Telgebied/Soort</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>	<i>April</i>
Kleine mantelmeeuw					1			
Grote mantelmeeuw		4		2			1	
Zilvermeeuw		2						
<i>Subtotaal</i>	<i>138</i>	<i>515</i>	<i>1024</i>	<i>1076</i>	<i>953</i>	<i>957</i>	<i>510</i>	<i>31</i>

5. CONCLUSIES IN HET LICHT VAN HET VOORNEMEN

Op basis van de resultaten in hoofdstuk 4 kunnen ten aanzien van de realisatie van de waterskibaan de volgende conclusies worden getrokken:

- Het plangebied en de directe omgeving zijn (gebaseerd op tellingen in 2014/2015) niet of nauwelijks van belang voor watervogels. Dit geldt voor de zomermaanden, maar ook voor het voorseizoen (april), naseizoen (september/oktober) en de wintermaanden (november t/m maart). In het plangebied werden de hoogste aantallen watervogels geteld in de maanden november t/m maart. Omdat in deze periode de waterskibaan is gesloten, zijn er als gevolg van het voornemen geen of nauwelijks effecten te verwachten op watervogels.
- De oevers die onder invloed staan van de waterskibaan zijn niet van groot belang voor broedende vogels. Mogelijk dat er incidenteel een futenpaartje tot broeden komt, maar het onderzoek heeft uitgewezen dat dit niet meer zal zijn dan enkele broedparen. In verhouding met het grote aantal broedende futen in het Tjeukemeer is dit nihil. Effecten op broedvogels zijn daarom niet te verwachten.
- Het onderzoek heeft uitgewezen dat de oevers nabij de waterskibaan niet van belang zijn voor foeragerende Otters. Effecten op Otters in het Tjeukemeer als gevolg van het voornemen worden er daarom niet verwacht.